

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 32

ZATERDAG 10 AUGUSTUS 1935

DE BURGERZAAL IN HET VOORMALIGE AMSTERDAMSCHÉ STADHUIS
(BIJ HET ARTIKEL: „NEDERLANDSCHE STADHUIZEN”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE REVOLUTIONAIR, DOOR PEARL S. BUCK (3, SLOT)	BLZ. 374—375, 381—382
NEDERLANDSCHE STADHUIZEN (GEÏLL.) (IV, SLOT), DOOR Dr. H. E. VAN GELDER . . .	BLZ. 373, 376—380
ISMENES VOOR KAMER EN TUIN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 379—381
KOEKOEKSPOG (GEÏLL.), DOOR Dr. G. BARENDRECHT	BLZ. 380—381
HERINNERINGEN UIT HET VERRE OOSTEN (SARANGAN) (GEÏLL.), DOOR H. C. T. Z.	BLZ. 382—384
SCHIJNWERPERS, DOOR A. POTASSE-KUMMEL. . .	BLZ. 384
HET BRAMBERGER VIADUCT IN DE ZUGENSCHLUCHT BIJ DAVOS (ILL.)	BLZ. 384

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De revolutionair

3) DOOR PEARL S. BUCK (Slot)

WANG Lung stond op om hem te bedanken en zei in zichzelf:

„Wat is deze jongeman wijs! Hij ziet mijn hoedanigheden terstond in”. En hardop zei hij: „Heer, waar is uw eerwaardig paleis?”

Maar de jongeman antwoordde: „O, ik ben ook arm. Maar ik ben hier gekomen om u en uw vrienden te zeggen, dat ge spoedig rijk zult zijn. Wanneer de revolutionairen in de stad komen —”.

Wang sprong haastig op. „Ik ben geen revolutionair”, verklaarde hij.

„Nee, nee”, zei de jongeman sussend, „u bent een goed mensch. Dat zie ik”.

Wang Lung ging weer zitten. De scherpe wind voelde nu ijzig aan op zijn van zweet dampende huid. Hij trok zijn jas dicht om zich heen.

„U bent te arm”, zei de jongeman. „Ik heb ten zeerste met u te doen”.

Wang Lung was hevig met zich begaan. Niemand had ooit met hem te doen gehad. Ja, sommigen hadden hem zelfs gelukkig geacht, omdat hij, ofschoon gebukt onder een gezin van vrouwen en gedwongen hard te werken, hij de eenige zoon van zijn vader was en eens de drie hectaren familieland zou bezitten en het met klei gepleisterde huis van drie vertrekken. En bij de gedachte, dat nu iemand besefte hoe heel arm hij was en hardwerkend en beklagenswaardig, welden er tranen in zijn oogen op. „Het is waar”, zei hij met gebroken stem.

„En het is heel verkeerd”, ging de jongeman voort. „U bent een verstandig man. U verdient rijk te zijn. Dat zeg ik nog eens. Maar uw kans komt. Wanneer de revolutionairen de stad binnenkomen, zullen de armen rijk en de rijken arm worden”.

„Hoe?” vroeg Wang Lung en bukte zich om het antwoord te verstaan, daar zij heel zacht praatten.

De jongeman wierp een snellen blik om zich heen.

„De vreemdelingen zijn meer dan wie ook met rijkdommen overladen”, antwoordde hij fluisterend. „Zij werpen zilver weg als van geen waarde en geven alleen

om goud. De muren zelfs van hun huizen zijn gevuld met goud — goud, dat zij van ons, Chineezzen, gestolen hebben. Waarom blijven zij anders in dit land? Waarom gaan zij niet naar hun eigen land terug? Zij nemen het goud van ons weg, zoodat u en ik niets hebben. Het behoort aan ons. Wanneer de revolutionairen komen, houd u dan gereed!” Onmiddellijk hierop stond de jongeman op en ging heen.

Wang Lung, denkend aan de hoofden, die hij gezien had, wilde eigenlijk zelfs liever niet terugdenken aan de woorden van den jongeman. Maar toen hij dacht aan het goud dat anderen bezaten, vooral de vreemdelingen, die er geen recht op hadden, werd hij heel bitter gestemd. In zichzelf zei hij: „Stellig hebben ze heele kisten vol blauwe jassen zooals die van mij”, en plotseling scheen hij de blauwe jas te zien in al haar eerste schoonheid en hij voelde zich ellendig bij de gedachte aan haar warmte en helderheid.

Nog geen maand later hoorde hij, dat de revolutionairen de stad naderden. Hij had niet vergeten wat de jongeman gezegd had: die jaren van praten over de Revolutie werden dus ten slotte bewaarheid. Op zekeren dag fluisterde iemand hem in het oor, terwijl hij met een klant over een pond kool sjacherde: „Wees over tien dagen gereed!”

Wang Lung keerde zich snel om en zag den jongeman, die zoo'n medelijden met hem gehad had. Al moest hij het wel geweest zijn, die deze woorden gesproken had, hij bleef niet staan en de klant riep ongeduldig: „Nu dan, zoon van een roover, twee koperstukken!”

Wang Lung was gedwongen zijn gewone antwoord te geven: „Nooit! Ik mag sterven als ik ze voor minder dan vier laat!” En in zichzelf zei hij: „Tien dagen? Goed, we zullen 't wel zien wanneer het komt”.

Hij wachtte dus, half sceptisch, half bevreesd. Maar het werd duidelijk, dat er spoedig iets te gebeuren stond. Zwijgend, als donker water uit de rivier, stroomden duizenden soldaten de stad binnen.

Verwonderd staarde hij naar den eindeloozen stoet, toen deze het theehuis langs kwam. „Zijn dit revolutionairen?” vroeg hij den bediende.

De bediende wierp hem echter een woedenden blik toe en siste hem in het oor: „Hou je mond, dubbele dwaas! Wil je dat we met ons allen onthoofd worden? Zie je dan niet de grove botten van die mannen en hoor je de woorden niet in hun kelen ratelen en zie je niet dat ze brood eten en rijst weigeren? Dit zijn Noorderlingen, anti-revolutionairen en de hoofden van vele dwazen zooals jij hangen bij de brug. Toen boog hij zich naar Wang over om diens kom weg te nemen en fluisterde: „Wees over zeven dagen gereed!” en liep snel weg.

Alweer die woorden! Wang Lung schrok ervan. Gereed voor wat? Hij durfde den geheelen dag tegen niemand te spreken en deed norsch zijn werk, en vermeed de groote straten, waardoor voortdurend de lange stroom van grijs geuniformden bleef trekken.

Toen kwam er den volgende avond een vreeselijk geraas uit den hemel. De donder rolde heen en weer en de aarde schudde. Zij zaten om de tafel aan hun avondmaaltijd, hij en zijn vader en zijn grootvader, terwijl zijn vrouw en dochters hen bedienden. Hij legde zijn stokjes neer om beter te luisteren en onderscheidde twee soorten geraas, één luid, onophoudelijk gebulder en het andere een helsch pup-pup-pup, waar hij een hevigen afkeer tegen voelde, omdat hij nog

nooit een dergelijk geluid gehoord had. Hij stond op om naar buiten te gaan en eens poolshoogte te nemen, maar werd toen bang en wendde zich tot zijn vrouw. „Ga kijken wat dat is”, kommandeerde hij.

Langzaam kroop zij den muur langs en tuurde naar buiten. Er plofte iets op den grond bij haar voeten en zij deinsde terug; een waaiervormige regen van aarde vloog het vertrek binnen en daalde neer in het eten en over de tafel. Een panische schrik maakte zich van allen meester; Wang Lung snelde naar de houten deur, smakte haar dicht en schoof er den grendel voor. Daar zaten zij nu in het duister en durfden zelfs de olie-lamp niet aan te steken, want een paar keer sloeg een regen van aarde op het dak neer en telkens dreunde het buiten in den nacht.

Ter neer geslagen zei Wang Lung in zichzelf: „Is dit de Revolutie? Het zal ons aller dood zijn en ik zal mijn leven verliezen voor een blauwe jas”.

Den volgenden morgen echter was het rumoer in de verte weggestorven. Wang Lung gluurde naar buiten en werd terstond vreeselijk boos. Zijn vakken groente waren vernietigd: er zaten groote gaten in en verder waren zij onder de aarde bedolven. Hij snelde naar buiten en vervloekte den Hemel, vergat zijn vrees van den avond te voren bij de ramp, die hem nu overvallen had. Hij verzamelde enkele van de overgebleven kolen, maar er waren er nog geen mand vol. Langzaam ging hij naar binnen.

„Het is het einde van mijn dagen”, zei hij somber tegen zijn vrouw. „De rapen zullen eerst de volgende maand goed zijn. Wat moeten we eten?”

Zijn vrouw ging op een houten bankje zitten en schommelde heen en weer, terwijl zij haar oogen afveegde. „Ik ben zoo goed als dood”, snikte zij. „Ik heb al mijn levensdagen ellende! Maar verkoop de kool, dat brengt nog iets in en als dat op is, moeten we honger lijden, tot de rapen dikker worden”.

Diep terneer geslagen ging Wang Lung dus naar de markt. Maar al spoedig bleef hij vol afgrijzen staan. Er lag een lijk op den weg! Hij staarde er strak naar en kon zijn oogen niet gelooven.

Het was niet goed, naast een lijk gezien te worden. Wang Lung hief de oogen op om voort te gaan, maar zag even verder een dozijn lichamen op den weg uitgestrekt liggen en verderop nog meer. Waren door de woede des Hemels alle inwoners van de stad den vorigen avond gedood? Ademloos snelde hij de poorten door en vond in de straten een opgewonden, zingende, tierende menigte.

„Wat is er, wat is er?” riep hij een paar mannen vlak bij hem toe. Maar zij leken wel waanzinnig, gebarbaarden en duwden en Wang Lung voelde zich, zonder dat hij antwoord kreeg, te midden der menigte mee-
gesleurd worden. „Wat is er, wat is er?” bleef hij luid roepen. Maar niemand zei het hem en hij kon noch voor-, noch achteruit meer. Hij begon bang te worden. „Waarom liet ik de slavinnenmoeder van morgen niet naar de markt gaan?” mompelde hij.

Toen hoorde hij een heesche stem roepen: „Dezen kant uit naar het huis van den rijke. Dezen kant uit naar de vreemdelingen!”

Terstond begreep hij, wat er aan de hand was. Het was de Revolutie. Zijn hart klopte sneller en hij liet zich meedrijven in de menigte, slechts zorgliet zich meedrijven in de menigte, slechts zorgliet zich niet vertrapt te worden. Te midden van de dragend niet vertrapt te worden. Te midden van de massa bevonden zich soldaten, maar niet soldaten als de gesneuvelden op den weg. Dezen waren

kort en slank en riepen aldoor in een soort rhythmie: „Naar-de-rijken — de-rijken!”

Hij werd duizelig. Hij wist niet wat het allemaal beteekende en wat er gebeurde, maar snelde met de anderen mee, tot zij voor een groote poort in een steenen muur kwamen. Het was in een stadsdeel, dat hij niet kende. In gewone omstandigheden zou hij er niet aan gedacht hebben een dergelijke poort binnen te gaan. Maar vandaag had de wilde overmoed van de menigte hem te pakken en hij voelde dat hij het recht had, alles te doen.

De soldaten drongen naar voren en beukten met de kolven van hun geweren op de poort. Hij staarde naar hen en zag dat hun gezichten gloeiden als van wijn en dat er in hun oogen, die glinsterden als glas, een vreeselijke uitdrukking lag. Onophoudelijk sloegen zij tegen de poort, tot ten laatste een plank het begaf. Toen riepen zij de menigte toe: „Alles is nu van jullie. De armen zullen rijk en de rijken zullen arm worden. Duizend jaren voor de Revolutie!”

Maar de menigte bleef een oogenblik aarzelend staan. Toen kropen de stoutmoedigste en meest opgewonden mannen en vrouwen door de opening en ontgrendelden de poort, waarna allen langzaam naar binnen gingen. Wang Lung bevond zich aan den buitenkant der massa en toen hij de poort door gegaan was, richtte hij zich op en keek nieuwsgierig naar een glad grasveld, omzoomd met boomen en met een rij veelkleurige bloemen. Het was alles heel netjes en rustig en nergens was iemand te zien.

De menigte liep nu naar het twee verdiepingen hooge huis. Niemand scheen eigenlijk te weten, wat te doen. Maar de twee soldaten sprongen op de stoep en beukten op de deur. Iemand maakte haar open. Wang Lung ving een glimp op van een slanke, eigenaardig gekleede gedaante en een bleek, kalm gelaat.

Toen kwam de menigte ineens tot bezinning en drong het huis binnen met een luid, aanhoudend grommen, zooals een wild dier boven zijn prooi gromt. Toen hij dit hoorde, maakte zich een begeerte van Wang Lung meester, sterker dan de begeerte naar voedsel. Plotseling werd hij woester dan een wilde hond en snelde, snauwend als de anderen, naar voren, duwend en vechtend om de smalle deur-opening binnen te komen. Eenmaal binnen, bleven zij staan, toen renden zij een reeks treden op.

Hier verspreidde de menigte zich en allen werden tot wilde dieren, die onderling over gemeenschappelijke buit vochten. Wang Lung vocht met de anderen, ofschoon hij geen oogenblik precies begreep, waarom hij vocht. Allerlei dingen gingen hem door de handen: stoffen, glas, papier, hout. Een keer zag hij een zilverstuk glinsteren en hij greep het terstond, maar toen het uit zijn hand gerukt werd, vergat hij iets anders te grijpen. Hij bleef staan, zonders ergens naar te kijken, en telkens zag hij in andere handen een nog begeerenswaardiger voorwerp.

Zijn oogen brandden, er kwam een nevel voor en voortdurend schreeuwde hij, evenals de anderen, zonder te weten, dat hij eenig gerucht maakte. Hij was bezeten door een zóó groote gulzigheid, dat er niets anders meer in zijn brein bestond. Telkens wanneer er een kast geopend werd, viel er een troep mannen op aan, worstelend, trekkend, rukkend. Ofschoon hij de armen vol voorwerpen had, zette hij die neer om te zien wat er weer voor nieuws ontdekt was.

(Slot op bladz. 381)

DE VOORGEVEL VAN HET VROEGERE STADHUIS TE AMSTERDAM

NEDERLANDSCHE STADHUIZEN

DOOR DR. H. E. VAN GELDER

(IV. Slot)

DEN 28sten Januari 1640 besloot de Amsterdamsche vroedschap een nieuw stadhuis te doen bouwen dichtbij het oude, dat aan den Dam stond en dat niet alleen bouwvallig, maar bovendien niet groot — en ook niet voornaam — genoeg was voor „s werelds eerste koopstad”. Dat men Jacob van Campen uitnodigde voor het ontwerp ervan sprak bijna vanzelf. Niet alleen was hij reeds in 1636 geroepen voor het ontwerp van de nieuwe poort aan den Heiligenweg, in 1638 waarschijnlijk geraadpleegd omtrent de voltooiing van den toren der Westerkerk, met verandering van de Keyser's ontwerp, terwijl hij ook belast was met den bouw van den Schouwburg aan de Keizersgracht; niet alleen deze relatie deed het, ook zeker de roem, die van hem uitging, van den schilder, die reeds in 1628 ook als architect te hulp geroepen werd, ofschoon hij, anders dan de stadsbouwmeesters dier dagen, die metselaars of steenhouwers, althans vaklieden waren, van het praktische bouwen weinig wist. Maar hij bezat de beeldende gave van den ontwerper; hij had door bestudeering der Italiaansche voorbeelden den geest van het classicisme in zich opgenomen en hij wist met geniaal inzicht bouwontwerpen te maken, die ondanks het gehoorzamen aan theoretisch opgestelde voorschriften een eigen en levend karakter hebben behouden. Bekwame jonge bouwmeesters, onder zijn leiding als uitvoerders werkende, hebben zijn denkbeelden verder gedragen en aan de bouwkunst van het vervolg der eeuw zijn cachet gegeven. Reeds twee weken nà het bovenvermelde vroedschapsbesluit reisde Constantijn Huygens met zijn vriend Van Campen uit den Haag naar Amsterdam, waar het tweetal bij Pieter Corneliszoon Hooft logeerde en zeven dagen bleef. In die dagen had het eerste overleg van

Burgemeesteren met Van Campen plaats. Het lijkt waarschijnlijk, dat men aanvankelijk niet een zóo grooten opzet wenschte; althans de grootte en omvang waartoe 10 December 1642 besloten werd en waarvoor Van Campen — aan de hand zijner voorontwerpen natuurlijk — reeds in Januari 1643 de plannen kon indienen, bleven tenslotte rusten. Eerst in October 1646 verklaarden burgemeesters in de Vroedschap, dat zij andermaal den bouwmeester geraadpleegd hadden en nu een veel grootscher plan aanbevalen. De „sobere staet des lands” was in het tusschen gelegen tijdperk reden geweest tot terughouding, maar men was indachtig gebleven aan de woorden uit de resolutie van 1643, dat „zoodanigh een werck rustig ende niet bekrompen behoort gemaect te wesen”. In 1647 waren de teekeningen gereed en met het heiwerk werd begonnen op 20 Januari 1648. In Juli werd nogmaals een belangrijke beslissing genomen, namelijk om het gebouw met zijn breede front naar den Dam en niet, zooals eerst gedacht was, naar de Nieuwe Kerk te plaatsen. In den zomer van 1655 werd het ingewijd en betrokken, hoewel het eerst meer dan 10 jaar later geheel gereed was; toen klokkenspel in den toren. Het heeft de voor dien tijd waarlijk buitengewoon groote som van 8½ miljoen gulden gekost. Maar het moest dan ook in elk opzicht van de grootheid der stad, van haar roem en van de macht der regeering getuigenis afleggen. Dit deed het niet alléén in zijn uiterlijke verschijnen, den grootschen eenvoud van zijn statige gevels, of door de rijke beeldhouwwerken in marmer in zijn gangen en zalen. Neen, het merkwaardigste van dit Raadhuis ligt in de indeeding, in den logischen, symbolischen opzet van zijn plattegrond. Daarin is — drukt een groot bewonderaar van het

Foto C. J. Steenbergh

HET STADHUIS TE ENKHUIZEN

gebouw het uit — daarin is evenveel symboliek als in den bouw van een middeleeuwsche kathedraal: gelijk zulk een kerk geïntendeerd is, loopt ook de as van het Raadhuis van Oost naar West. Aan de Oostzijde, waar het koor zich in de kerk bevindt, is de Vierschaar ontworpen, waar het Heilig Recht, het hoogste der stadsprivileges, werd gediend. Rechts, dus aan de hoogste zijde, plaatste Van Campen de vertrekken der regeerende Burgemeesters, van den Oud Raad en van de Thesaurieren ordinaris, die de eigenlijke machthebbers waren; links, aan de lagere zijde, ordonneerde hij de kamers der Schepenen, der Vroedschappen en der Weesmeesters. ☼ En al deze vertrekken liggen in een groot vierkant, waarlangs aan de binnenzijde een breede galerij loopt, die haar licht ontvangt uit twee binnenplaatsen. Tusschen deze binnenplaatsen in, in het hart van het gebouw dus, en deze binnenplaatsen in, ligt de groote Burgerzaal, breed 16.75 m. lang 34 m en hoog 28 m met een tot onder de bekapping oplopend gewelf. ☼ De Burgerzaal met de galerijen diende dus voor verblijf van al de burgers en vreemdelingen, die iets met het stadsbestuur te doen hadden, naar alle zijden konden zij de dienstvertrekken bereiken, onder den indruk van grootschheid en macht. Maar zij was ook de zaal voor de groote ontvangsten en feesten, wanneer ook de zaal voor de groote ontvangers optraden als vertegenwoordigers van de stad die „de kroon droeg van Europa”, zooals de dichter Vondel zong. ☼ Vóór de voltooiing had Van Campen zich, als slachtoffer van de intrigues zijner ondergeschikten, — vooral de stadbouwmeester Daniel Stalpaert en de gebroeders Quellinus, beeldhouwers van de schulpturen en talrijke marmere reliefs, waren daarbij de schuldigen, — uit de bouwleiding teruggetrokken. Ofschoon daarna in onderdeelen wijzigingen hebben plaats gehad, die niet in verbeteringen waren, blijft toch het geheel de conceptie van Van Campen, die daarmee getoond heeft inderdaad een bouwmeester van den allereersten rang te zijn geweest. ☼

Het gebouw werd in 1808 tijdelijk ter bewoning afgestaan aan Koning Lodewijk Napoleon; die toestand bleef onder Willem I en sedert voortbestaan, zoodat nog steeds het met zooveel zelfbewustzijn door de stad gebouwde Stadhuis in gebruik is bij ons staatshoofd, dat er slechts enkele dagen per jaar vertoeft, zoodat het er meestentijds gesloten en druilerig uitziet. Amsterdam, dat door een grootschen aanbouw aan het Prinsenhof in zijn nood aan ruimte voorzien heeft, schijnt zich voorloopig bij dezen ongelukkigen toestand te hebben neergelegd. Toch mogen wij de hoop uitspreken, dat eens weer — door den bouw van een Koninklijk paleis of anderszins — de oude bestemming aan het mooiste en meest indrukwekkende raadhuis van Nederland zal kunnen worden hergeven. ☼ Amsterdams Raadhuis was een hoogtepunt, bijna een eindpunt in de historie der Nederlandsche stadhuisen. Trouwens, de tijd nadert, dat zoo de rijkdom al niet vermindert, toch het zelfbewustzijn, de burger trots der stedelijke burgerijen tanen gaat. ☼ Toch vallen er nog enkele verschijnselen van betekenis te vermelden. Twee stadhuisen hangen nauw met het Amsterdamsche samen. Het eene werd tusschen 1656 en 1664 gebouwd door Van Campens besten leerling, Pieter Post, die ook aan de Amsterdamsche ontwerpen een belangrijk aandeel had: het is tevens Post's meesterwerk: het raadhuis van Maastricht. Grootsch van bouw en opzet, zuiver van indeeling behoort het inderdaad tot de fraaiste bouwwerken van de klassicistische kunst der tweede helft van de 17de eeuw. Met zijn 48 m hoogen toren beheerscht het uitstekend het groote plein waaraan het ligt. ☼ Een tweede leerling was Jacob Vennekool, die wederom zijn zoon Steven in de bouwkunst onderwees; het meesterwerk van den laatste, in 1686—1688 tot stand gebracht, is het raadhuis van Enkhuizen; in verschillende opzichten is de invloed van het Amsterdamsche gebouw onmiskenbaar, maar het heeft toch ook een eigen cachet, dat aan de verdiensten van Vennekool te danken is, die ook uitkomen in de welverzorgde binneninrichting. Ook Deventer bouwde nog. De stad

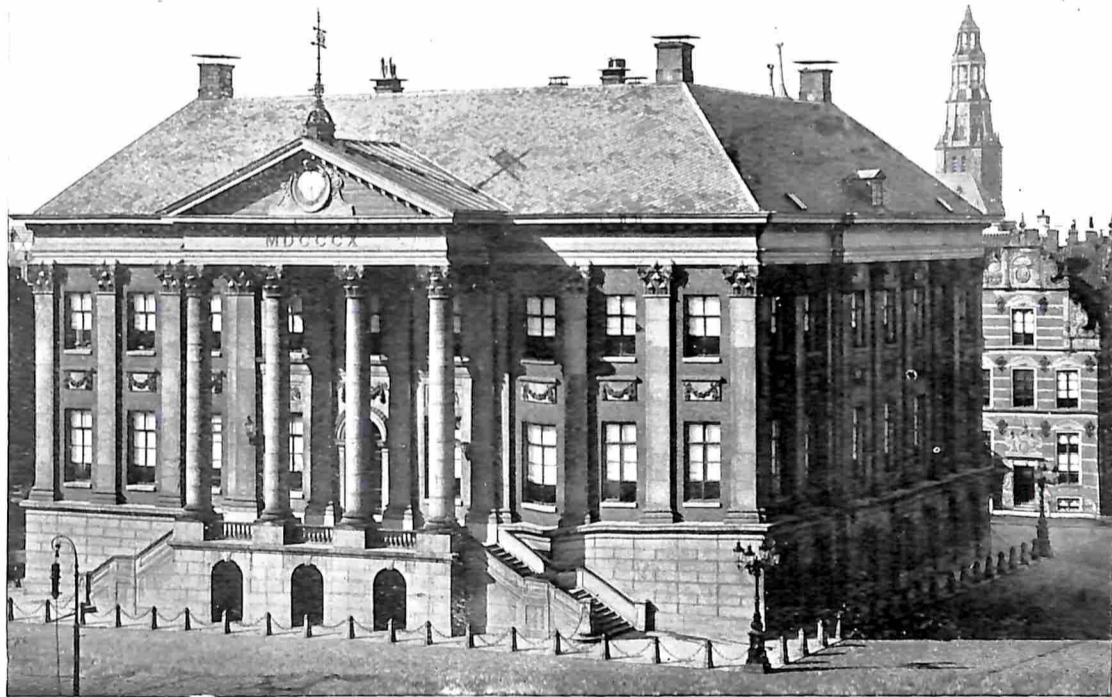

droeg het ontwerpen van een nieuwen voorgevel en van een groote zaal in 1693 op aan Jacob Romans, den bouwmeester van Koning Willem III. Overigens was het blijkbaar naar Friesland, dat een bloeitijd beleefde in de 18de eeuw, dat de stadhuisbouwlust zich verplaatste: Leeuwarden gaf in 1715 het voorbeeld, dan volgden Dokkum (1716), Harlingen (1730), Sloten (1757), Sneek (1760), Stavoren (1775) en IJlst (in 1786). Maar bijzonder belangrijk zijn deze gebouwen of verbouwingen niet, evenmin die van Edam (1737) en Breda (1776). Merkwwaardiger is te vermelden, wat in Goes gedaan werd, waar het oude 15de eeuwse Raadhuis, door een brand vernield, met een achttiende-eeuwschen gevel verbouwd werd. Men heeft een zwaren oorspronkelijken toren behouden, waarop echter een koepellantaarn gezet werd; het geheel maakt ondanks dezen oorsprong uit twee zoozeer verschillende tijdperken een goeden indruk; de inrichting van de groote raadzaal in Lodewijk XVe stijl is zéér verzorgd, ook al is zij niet zoo coquet als het gelijktijdige zaaltje in het naburige Zierikzee. ☞ Aan het eind der achttiende eeuw komt er echter nog even, na al de tamelijk gedweë navolgingen van de verschillende Lodewijkstijlen, een eigen geluid. Jacob Otten Husley, afstammeling van een Amsterdamsch 18de eeuwsch architectengeslacht, blijkt weder een bouwmeester met eigen inzichten en met eigen toepassingen. Is al de gevel van het groote gebouw van het gezelschap Felix Meritis van hem niet zoo geslaagd, wel is dat zoo met het van 1772—76 door hem gebouwde raadhuis van Weesp, dat on-

HET STADHUIS TE WEESP

danks zijn Palladiaansch karakter iets persoonlijks heeft, en waarvan ook de binnenverdeling, met haar forsche hoofdtrap, zeer gelukkig geslaagd is. Nog kort voor zijn dood in 1795 ontwierp Husley ook het Groningsche Raadhuis, met een zeer monumentale trap onder een door vier pilaren gedragen vooruit-springend fronton. De troebele tijden deden de voltooiing eerst in 1810 volgen, waarbij zijn aanwijzingen niet geheel gevolgd zijn. Toch blijft het als geheel zijn gebouw, het laatste vóór onzen tijd gebouwde raadhuis met karakter. ☞ Want de negentiende eeuw, die aanvankelijk eigenlijk geen bouwkunst heeft gekend, heeft goede, karakteristieke radhuizen niet meer voortgebracht. Als er hier of daar een verrees, bouwde men het in een imitatie-stijl, die dan Hollandsche renaissance heette. En was de twintigste eeuw gelukkiger? Hier en daar zijn dorpsradhuizen verzezen, waarvoor met den ouden sleur is gebroken: de prachtige greep van

HET GRONINGSCHES STADHUIS

Dudok in Hilversum is in die reeks een hoogtepunt; Friedhoff's bouw in Enschede, de gebouwen van Kropholler in Noordwijkerhout en Waalwijk, Berlage's bouw in Usquert, om maar enkele te noemen, zijn veelbelovend genoeg. Maar de prachtige kans op een groote-stads-raadhuis heeft men

door in Rotterdam boven de ontwerpen van De Bazel en Kromhout de voorkeur te geven aan dat van Evers helaas laten verloren gaan. Rotterdams raadhuis zal ondanks de goede qualiteiten, die het heeft door zijn indeeling, nooit in de historie der architectuur een plaats van eenige beteekenis innemen. De grootsche verbouwing en nieuwe aanbouw aan het Amsterdamsche Prinsenhof maakt daarop wel aanspraak, al moet het fragment blijven. Leiden krijgt een belangwekkend gebouw, dat echter door de bewaring van den ouden gevel niet volkomen oorspronkelijk kan zijn. ☞ Zou den Haag, dat ook tot bouw van een nieuw raadhuis besloten heeft,

maar dat nog steeds lijkt te aarzelen om ermede te beginnen, werkelijk de reeks van nieuwe schoone radhuizen in onze zich ontwikkelende steden weder openen, zooals het glorieus en gelukkig met zijn raadhuis van 1565 de reeks der renaissance-radhuizen geopend heeft, en zooals het in 1733 de eerste was om door een bouwmeester van beteekenis een grootschen aanbouw te doen tot stand brengen in den stijl van dien

tijd? ☞ Het hoofdstuk der stadhuizen in de geschiedenis onzer Nederlandsche bouwkunst is vol afwisseling en kan heel wat aanwijzen van groot belang: Sluis, Middelburg; den Haag, Nijmegen, Bolsward, Leiden, Amsterdam, Maastricht,

Groningen, Hilversum bijvoorbeeld geven elk een type aan, dat tevens een tijdperk en een stijlsoort in onze bouwkunst karakteriseert. ☞ Maar niet alleen in onze bouwkunst. Ook voor de kennis van onze kultuurgeschiedenis is de ontwikkeling van het radhuistype van beteekenis. Wij zagen de stadsbestuurders met gilden en kooplieden, als het ware met de heele burgerij, van één gebouw gebruik maken, dat een zwaren toren als symbool van burger-trots vertoonde en

zich daaruit gaandeweg met het machtiger en sterker worden van de stedelijke burgerijen en het groeien van de beteekenis en het zelfbewustzijn der vroedschapsregeringen en der burgemeestercolleges, het latere radhuistype ontwikkelen, waar de gewone burgers niets meer te vertellen hebben, maar rijkgemeubelde vertrekken de glorie verkon- dingen van hen, die op het kussen zitten. Eertrappen en eerehallen, vergaderzalen met gobelins, met schilderstukken

of marmereeliefs komen in de plaats van de gewelfde hallen van weleer. Maar ook breidt zich steeds meer uit de ruimte door de eigenlijke administratie ingenomen: in plaats van het kleine kamertje voor „der stede clerc“, komt een steeds omvangrijker secretarie. Hadden wij onze historie tot onze dagen kunnen voortzetten, wij zouden een nieuwe evolutie hebben moeten schilderen, en moeten een zien hoe de stedelijke bemoeiingen zich zóó hebben doen uitgebreid, dat het stadhuis een groot kantoor is geworden, waarin, ruimtelijk althans, wat eenmaal hoofdzaak en bestaansreden was, nog slechts een kleine plaats inneemt, ook al moet deze plaats het centrale punt zijn en blijven. ☞ Moge den lezer door ons verhaal de beteekenis dezer ontwikkeling duidelijker zijn geworden en moge hij tevens begrepen hebben, dat wij nog in tal van grootere en kleinere steden, in tal van dorpen zelfs, in onze raadhuizen kostelijke voorbeelden hebben van den rijken bloei der oude Nederlandsche bouwkunst: voorbeelden, die het verdienen, dat zij bekeken worden en gewaardeerd. ☞ Reislust en verlangen naar verandering jaagt steeds meer onze tijdgenooten over de grenzen, in vacantie of anderszins. Het is een niet ver-

werpelijk verschijnsel, dat een verruiming van gezichtskring geven kan, maar het is toch ook te hopen, dat men erbij bedacht zij de kennis van het eigen land, met zijn eigen karakteristieke dingen, niet te verwaarloozen. Er is nog zoovéél schoons en belangrijks, zoovéél, dat kan medewerken tot het vormen van onzen echt-Nederlandschen zin, tot het liefhebben van onze eigen cultuur. Onze mooie stadhuizen zijn oud cultuurbezit. Onze nieuwe cultuur zal arm zijn, als zij zich dit bezit niet mede weet te verwerven.

ISMENES VOOR KAMER EN TUIN

DOOR G. KROMDIJK

ONDER de zomerbloeiende bolgewassen zijn er betrekkelijk maar weinig, die zich voor kamercultuur leenen. De enkele, welke men er echter voor gebruikt, zijn vaak van een bijzondere schoonheid. Zoo is het ook met de Ismene¹⁾,

haar bloemen zijn zoo teer van kleur en zoo grillig van vorm, dat we dezen mooien zomerbloeiër slechts noode in onze collectie zouden missen. ☞ Het is alleen jammer dat er niet meer liefhebbers zijn, die er even zoo over denken als wij, want helaas, men treft dit fraaie bolgewas slechts zelden aan. Maar wat niet is, kan nog komen; er zijn wel meer planten geweest, die vroeger uitsluitend op buitenplaatsen in de warme kassen werden gekweekt, en die nu beste kamerplanten blijken te zijn. Zoo is het toch eigenlijk ook met de Amaryllis gegaan; vijf en twintig jaar geleden als kamerplant totaal onbekend, treft men thans bijna bij elken liefhebber één of meer bollen aan. Natuurlijk hebben de tijdschriften medegewerkt aan de zegetocht van de Amaryllis. Maar dat is ook noodig, want als we dat niet hadden, zouden de goede hoedanigheden van een bepaalde plant slechts sporadisch naar voren komen. En al mogen we onze jaarlijksche

1) Zie de afb. op blz. 381.

HET STADHUIS TE MAASTRICHT

NEDERLANDSCHE STADHUIZEN. HET MODERNE STADHUIS VAN HILVERSUM

bloementoonstellingen hebben, het blijft een bezwaar dat daar vaak steeds dezelfde gewassen geëxposeerd worden. Daarom bespreken we de *Ismene* in „Buiten”, hopen de dat we met een afbeelding en een kleine cultuurbeschrijving U kunnen verleiden tot het aankopen van één of meer *Ismene*'s. Och, eigenlijk is één genoeg, het is er mee als met de *Amaryllis*, men koopt er geen tien stuks van. Deze laatste niet, omdat de aanschaffingsprijs nogal hoog is, en ook omdat de cultuur niet zoo heel gemakkelijk is en men beter doet deze eerst te leeren. ☼ Bij de *Ismenes* niets van dat alles. De prijzen zijn laag en de cultuur is heel gemakkelijk. De *Ismene* heeft mooie, lintvormige 30 cm lange bladeren, uit welks midden zich de 60 cm lange bloemstengel ontwikkelt, om zich in Juni—Juli te tooien met de fraaie, heerlijk riekende witte of groen-witte bloemen. Is de bouw der bloemen mooi, hun geur is zoo zeldzaam fijn, dat men ze alleen daarom al wel kweeken kan. Elke stengel draagt twee of drie kelken, die wel eenigszins doen denken aan een groote *Narcis*, waarvan de kelkbladeren lang en smal zijn. Er komen nog een paar soorten voor, doch voor de kamer is de zuiver witte *Ismene festalis* wel de beste. Wil men ze als

kamerplant behandelen, dan dient men ze in Februari—Maart reeds op te potten. Men gebruikt een voedzaam, doch luchtig grondmengsel, terwijl men den bol juist met den neus boven de aarde plaatst. Na het oppotten geeft men den eersten tijd weinig water en vooral niet in den hals van den bol; het water blijft dan in de spleet staan, waardoor groot gevaar voor weggroten ontstaat. De plant komt in het volle licht bij een matige temperatuur. Tegen den bloei mag men af en toe wat vloeimest toedienen. Na den bloei blijft men gieten, om er den groei in te houden. Is de eigenlijke rusttijd aangebroken, dan worden de bladeren geel en kan men de watergift geheel stop zetten. In den winter bewaart men ze bij een temperatuur van 50° F., om ze in het vroege voorjaar weer van versche aarde te voorzien, nadat men de doode wortels heeft verwijderd. Ook in den vollen grond van den tuin zijn de *Ismenes* heel goed te kweeken. Men plante ze dan echter niet voor April, om ze in October weer op te nemen, daar ze anders bevriezen. Als tuinplant verlangen ze echter een zonnige, warme standplaats in een zandige en vooral voedzame aarde. Wie dus volgend voorjaar een proef wil nemen, noteere nu reeds den naam.

KOEKOEKSSPOG

DOOR DR. G. BARENDRECHT

WIE midden in den zomer den stand van het gewas in zijn tuin eens gaat opnemen, wordt daarbij vaak ietwat onaangenaam getroffen door de aanwezigheid op allerlei planten van schuimkloddertjes, die de onsmakelijke veronderstelling doen rijzen, dat daar even te voren een der huisgenooten zijn overtollig speeksel heeft geloosd. Eenig nadenken doet dan gewoonlijk al spoedig inzien, dat zulks toch niet erg waarschijnlijk is en dat de oorzaak elders gezocht moet worden. Maar waar

dan? Is dat schuim een abnormale uitscheiding van de plant zelf of is toch een of ander dier er de veroorzaker van? Onze voorvaderen, die tot op zekere hoogte zulke dingen even goed waarnamen als wij, hadden er al gauw een verklaring voor gevonden. Het zou n.l. speeksel van den koekoek zijn, „koekoeksspog”. De koekoek, eenmaal berucht door zijn broedvrijbuiterschap en de gewoonte om 's winters in een sperwer te veranderen (sic), werd van alles verdacht, wat maar abnormaal of ongewoon leek.

BLOEMEN VAN DE ISMENE

Zoo dus ook van de merkwaardige gewoonte om allerlei willekeurige planten te bevuilen met zijn spog! ☼ Intusschen zijn we nu dergelijke theorieën wat ontgroeid en wilden toch wel graag weten hoe dat schuim daar nu in werkelijkheid is gekomen. Niets is eenvoudiger, wij behoeven het slechts een weinig weg te vegen om een klein, glimmend geel diertje te voorschijn te zien komen met zwarte oogjes. Dit diertje, dat we aan zijn drie paar pootjes als een insect herkennen, is de larve van een soort, waarvoor wij geen Hollandschen naam hebben, maar die wetenschappelijk Philaenus spumarius heet; het behoort tot een groep, die nauw verwant is aan de cicaden der warmere luchtstreken, welbekend uit de fabel van Lafontaine. Dat volwassen insect huist echter niet meer in zoo'n schuimmasse; met zijn stevige springpooten is het bewegelijk genoeg om zoo'n beveiliging niet meer van noode te hebben. Want de verklaring, dat het schuim de larve, die met zijn weke huid en vastzittende levenswijze aan de aanvallen van allerlei roofinsecten zou zijn blootgesteld, ter bescherming dient, is natuurlijk al even oud als de ontdekking van het dier zelf. Nu heb ik inderdaad ook nog nooit een mier in die massa zien onderduiken om zich van den bewoner meester te maken, maar even zeker is het, dat er bepaalde graafwespen zijn, die speciaal op deze schuimbeestjes jacht maken en ze zonder pardon te voorschijn halen. De opvatting en ze zonder pardon te voorschijn halen, dat het schuim ter bescherming tegen uitdrogen dient, is dan ook minstens even waarschijnlijk. De waarheid zal dus wel in het midden liggen en beide functies zullen wel van even veel belang zijn. ☼ Dat het dier kieskeurig is in zijn keuze van verdedigingsmiddelen, kan overigens niet gezegd worden, want het schuim bestaat feitelijk uit niets anders dan zijn eigen uitwerpselen, die evenals de honingdauw der bladluizen uit slechts zeer ten deele verteerd plantensap bestaan. Over de manier, waarop die vloeibare uitwerpselen tot zoo'n volumineus schuim worden opgeblazen, zijn wij tegenwoordig, dank zij verschillende onderzoekers, ook vrijwel op de hoogte. Het achterlijfs-einde is n.l. zóó gebouwd, dat de uit den darm komende vloeistof in een holte wordt geleid, waarin ook een paar ademopeningen uitmonden. Door deze inrichting is het dier dus in staat om bellen te blazen op precies dezelfde manier als waarop kleine kinderen met zeepsop spelen. Volgens Sulc gaat deze gelijkenis zelfs zoover, dat inderdaad van een zeepoplossing kan worden gesproken. Deze onderzoeker beweert n.l., dat bepaalde darmenzymen een dusdanige werking

op de producten van een paar wasklieren uitoefenen, dat een zeepachtige stof ontstaat. Anderen houden deze uitscheidingen echter voor een meer lijmachtige stof. In ieder geval is het schuim echter tamelijk resistent en zelfs tegen regen min of meer bestand. ☼ Het gewone schuimbeestje is te klein en komt op één plant doorgaans in te kleinen getale voor, om werkelijk schade aan te richten. Er zijn echter andere soorten, die in grooter aantal op één plaats geconcentreerd zijn en dan wel een nadeeligen invloed op de plant kunnen uitoefenen, b.v. op wilgen. Maar van werkelijke schade kan ook dan nauwelijks gesproken worden, omdat de vernielde waarde te gering is.

DE REVOLUTIONAIR

(Slot van bladz. 375)

EN toen, eensklaps, zoals een stormwind op een zomerdag voorbijsuist, verdween de menigte uit het huis. Een der eersten, die in het huis gekomen was, was hij nu een der laatsten, die het verliet. Tenslotte was hij alleen en evenals iemand, die uit een droom ontwaakt, keek hij om zich heen. De kamer was geheel leeg, op twee gebroken stoelen na, benevens een tafeltje en een ladenkast met gapende gaten, waar de laden uitgetrokken waren. ☼ Hij kwam weer tot zijn positieven. Wat deed hij hier? Hij was in het huis van een vreemdeling. Hij keek naar de stoelen. Ze waren van gewoon hout. Ook de tafel was van goedkoop hout en niet van goud, zoals men hem

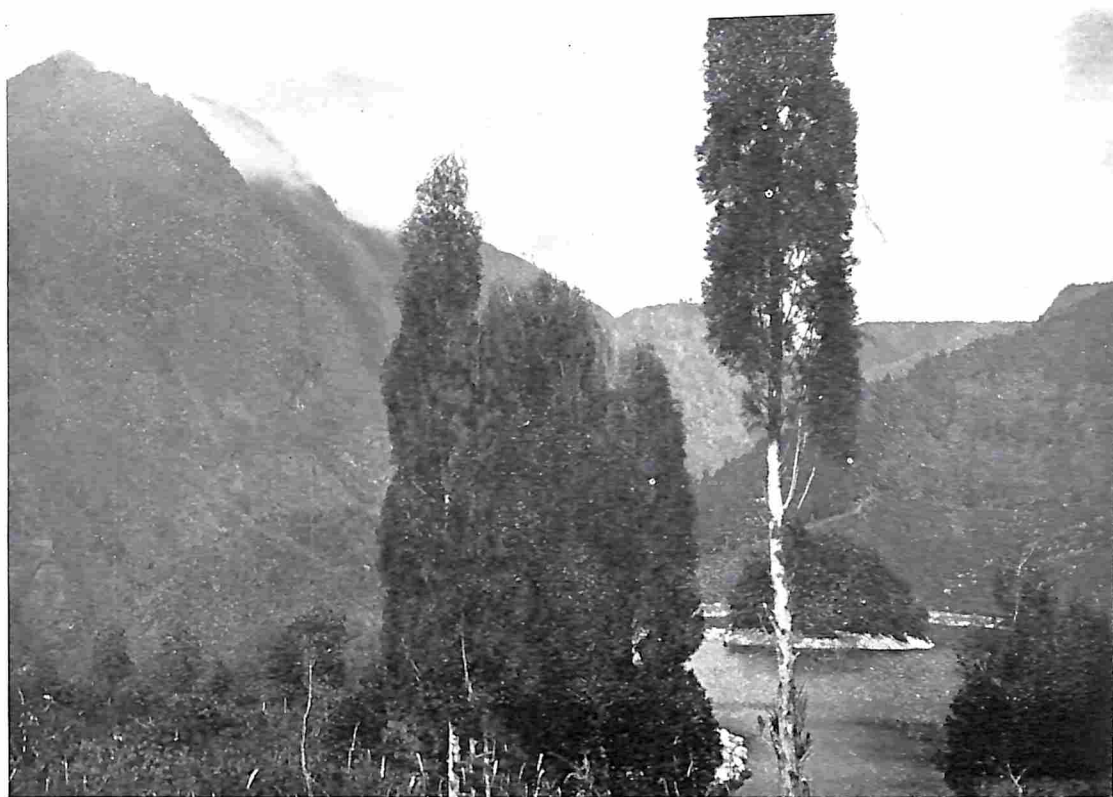

KOEKOEKSSPOG

(Foto K. O. Bartels uit: „Belauschtes Leben“, Uitg. Verlag H. Bermühler, Berlin)

verteld had. De muren waren gewit en kaal en de vloer was van ruw, geschilderd hout. ☼ Voor het eerst keek hij nieuwsgierig naar de dingen in zijn handen. Het waren een kinderjurkje van wit katoen, een leeren schoen, twee boeken met stijven rug, vol vreemde letterteekens en een kleine, versleten beurs met een dollar en enkele koperen munten. Er was niets, dat ook maar in de verte op een blauwe jas leek. ☼ Hij zuchtte en voelde zich opeens heel moe, toen ging hij op de knieën zitten en pakte alles zorgvuldig in het jurkje en wendde zich om ten einde naar beneden te gaan. Hij was die trap vlug en gemakkelijk op gekomen, maar nu vond hij haar moeilijk en vreemd, want hij was vóór dezen dag nog nooit op een trap geweest. Hij nam zijn bundeltje in de andere hand, hield zich stevig aan de leuning vast en liep met stijve passen naar beneden. Hij was volkomen uitgeput. ☼ Onder aan de trap bevonden zich nog enkele vrouwen, die de voorwerpen opraapten, welke anderen in hun haast hadden laten vallen. Wang Lung bleef staan in de gedachte, dat hij misschien nog iets van waarde zou zien. Maar er lagen slechts een groot aantal boeken verspreid en een paar houten stoelen, nog een tafel, een stuk getrokken en vertrapt schilderij — nergens iets van waarde. Hij zag een lapje grijze stof en bleef staan, waarbij zijn oog viel op een groep personen in een kamer. ☼ Het waren mensen zooals hij nog nooit gezien had — een man, een vrouw, twee kinderen, die dicht bij elkaar stonden. Hun kleeren waren stuk gescheurd en vuil en bovenkleeren hadden zij heelemaal niet meer. De vrouw had een lap stof om haar schouders geslagen. De man had een snede over het voorhoofd en een straaltje bloed sijpelde over zijn bleek gezicht omlaag.

EEN HOEKJE VAN HET MEER VAN SARANGAN. OMKRANSD DOOR BERGEN

Wang Lung had nog nooit zulk rood bloed gezien. ☼ Hij staarde hen aan en zij keken strak en zwijgend terug; zelfs de kinderen gaven geen geluid. Na enkele oogenblikken vond hij hun blik moeilijk te verdragen. Hij wendde de oogen af en keek weer naar hen, en de man zei iets in een vreemde taal. De vrouw glimlachte een weinig bitter, en allen bleven hem aankijken met hun glanzende, strakke oogen. ☼ „Die menschen zijn niet bang!” zei Wang Lung hardop en bij het hooren van zijn eigen stem schaamde hij zich plotseling en rende de poort uit. ☼ De straten waren verlaten, maar in de verte kon hij het gehuil van de menigte hooren. Na een oogenblik aarzelen wendde hij zich om en liep stevig door naar zijn huis. Nog lagen de doode soldaten op den weg en in den warmen zonneschijn begonnen de vliegen zich te verzamelen. Landvolk haastte zich naar de stad. Vele keeren werd Wang Lung gevraagd, wat er aan de hand was, maar hij schudde slechts het hoofd. Hij was heel moe van alles. Hij gaf om niets ter wereld. ☼ Toen hij zijn huis bereikt had,

legde hij zijn bundeltje op de tafel en zei tegen zijn vrouw: „Dit is mijn aandeel in de Revolutie”. ☼ Toen liep hij naar het achtervertrek en wierp zich op zijn bed. Er was niets, dat hij zich duidelijk herinnerde, behalve den eigenaardigen, helderen blik uit die vreemde oogen. „Ze waren werkelijk niet bang, mompelde hij voor zich heen. En zich op zijn andere zijde wendend, zei hij: „Ik geloof ook

niet, dat zij rijk waren”. ☼ In het andere vertrek hoorde hij den uitroep van zijn vrouw: „Die boeken zijn alleen goed om er schoenzolen van te maken, maar voor die dollar kunnen we voedsel koopen tot de rapen te eten zijn”.

Herinneringen uit het verre Oosten

SARANGAN

HET verlof, waar wij langen tijd met verlangen naar uitgekeken hebben, is aangebroken. ☼ Wij hebben een huisje gehuurd te Sarangan, één van de mooiste bergplaatsjes op Midden-Java. ☼ In de middaguren zijn we aangekomen. De reis, en daarna het op orde brengen van het huisje, hebben den heelen dag in beslag genomen. Als alles klaar is, mijn zoontje onder de wol ligt (iets wat in Indië alleen in de bergen gezegd kan worden) sta ik uit te blazen voor het open raam. ☼ Onder den sterrenhemel ligt Sarangan te sluimeren aan den voet

van de Lawoe. De nachtwind brengt zoete geuren uit den mimosa-aanplant en suist door de tjimara's¹⁾ om ons huis. Lichtjes pinken in de duisternis waar huizen staan. Alles slaapt, het meer, de bergen: alleen de krekels sjirpen hun nachtmuziek. Ik sluit de ramen. Een huivering trekt door mij heen, want de nachtwind is kil voor ons, die pas uit de warmte zijn gekomen. ☼ In de kamer is het gezellig. Ik zoek een plaatsje bij den roodsteen schouw, waar het knappende houtvuurtje, dat wij 's avonds branden, ons

1) Een soort den met lange slappe naalden, die in de tropen voorkomt.

Indië bijna doet vergeten. Het petroleumlamplicht in de schemerlamp verspreidt een huiselijke sfeer en ik haal mijn breiwerk te voorschijn. ☼ Hoe zou mijn tweetal in het bediendenvertrek het maken? denk ik na een poos, want het is voor het eerst dat zij met ons mee zijn gekomen. In de bergen zijn ze nooit geweest. ☼ Als ik ga kijken, zitten ze zwiingend bij elkander, kleumend op een baleh-baleh (bamboe slaapbank) bij het schijnsel van een olielampje. Djongos rookt een strootje en zijn vrouw, de baboe, zit triestig sirih te pruimen, de koperen sirihpot bij haar gekruiste beenen. Maar het smaakt hun niet. Ze voelen zich niet senang. Zij missen hun kampong en hebben last van de koude. ☼ „Hoe vinden jullie het wel in de bergen” vraag ik. ☼ „Hadem banget ndoro”, „heel koud”, is het eenige antwoord in het Hoog-Javaansch. Zij hebben dus slechts de koude opgemerkt. Dat het hier veel mooier is dan in de laagvlakte, is hun niet opgevallen. Gevoel voor natuurschoon mist de Inlander volkomen. Hij merkt de natuur nauwelijks op. ☼ „Hier hebben jullie dekens”, tracht ik te troosten. „Morgen ben je wel aan de koude gewend en we zullen een mooie briefkaart met een plaatje van Sarangan naar je kampong sturen”. Het heeft geholpen, een glimlach glijdt over de gezichten en tevreden wenschen ze mij goeden nacht. ☼ Ook wij kruipen even later onder

ALS EEN BLAUWE VLEK LIGT HET MEER VAN SARANGAN TUSSEN HET GROEN. IN DE VERTE DE VLAKE VAN MADIOEN

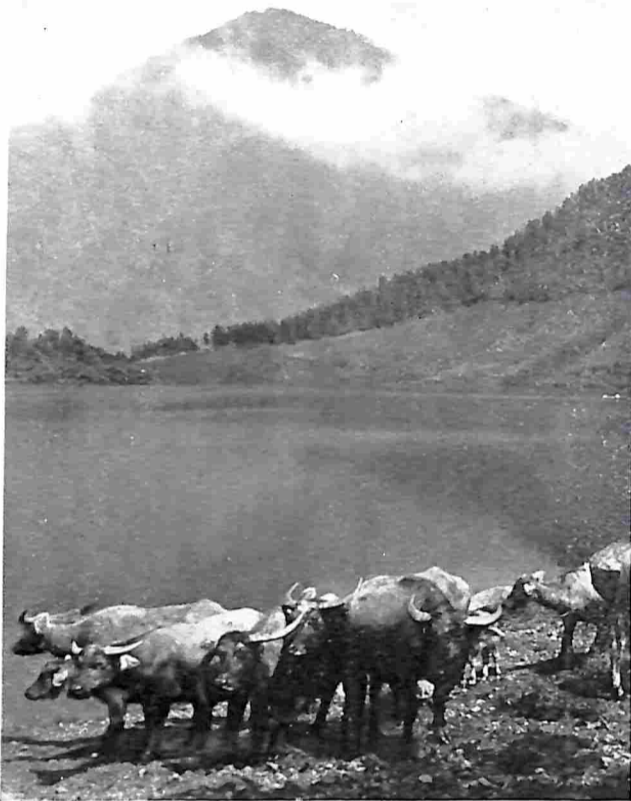
de wol, ons verheugend op de komende vacantedagen in deze mooie omgeving en het gezonde klimaat. ☼ Den volgenden morgen, als het heerlijk frisch is buiten, klimmen we heel in de vroege op onze paardjes en trekken er op uit. De blauwe bergen zijn nog in nevels gehuld en dauw ligt nog op het gras, de boomen en struiken. ☼ Eerst gaat het langs den mooien, met tjimara's beplanten hoofdweg omhoog, dan over een pad, dat ons tusssen heuvels brengt tot aan het „Arendsnest”. een aardig klein hôtelletje, dat boven op een heel hoogen heuveltop ligt en van waar we beneden ons het blauwe meer zien en daar achter, nog dieper, oneindig ver beneden ons, de eindeloze uitgestrektheid der Madioensche vlakte, met enkele kegelvormige blauwe bergen, waaronder de Wilis en Ardjoeno zichtbaar zijn. We kijken ontroerd: het panorama voor ons is

van een niet te beschrijven schoonheid. In wonderlijk teere kleuren ligt, als een wazig droomlandschap, dit mooie stukje van Java voor ons. ☼ Maar we gaan verder, steeds hooger op en wel door het zgn. Hollandsche bosch, dat zijn naam te danken heeft aan de echte dennen, die er groeien. Een dikke laag dennennaalden bedekt er den grond, net als bij ons in de bosschen. Hier treft ons oor een ver verwijderd ruischen van water en plotseling stuiten we op een ravijn, een kloof vormend tusschen de Lawoe en de Sidoramping. In de duizelingwekkende diepte ligt een dessa als een dwergendorpje tusschen wuivende bamboepluimen verscholen, aan een breede, bruisende bergbeek, die het water ten deele opvangt uit het meer. Hier keeren we om en gaan het bosch weer uit, om dan een hooger gelegen gedeelte van den grooten weg te volgen. Een paar vruchtenverkoopers komen bergafwaarts, de manden volgeladen met mangistans. Zij komen uit Solo, langs de Lawoehelling over Sarangan, een tocht van minstens twaalf uur gaans, om te Madioen de vruchten te verkopen, hetgeen hun slechts een karig dagloon opbrengt. Voor den Europeaan een onbegrijpelijk iets. ☼ Het is ons plan, door het

tegen den rug van de Lawoe gelegen oerbosch te rijden en een anderen weg terug te nemen. Het oerbosch is wel niet zoo geweldig en niet zoo ondoordringbaar als dat

van Sumatra, maar toch kan men van een oerbosch spreken. We volgen een stijgend pad tusschen kurkeiken, eucalyptus- en djati-boomen; de grond is met sikkelvormige bladeren en ander droog blad bezaaid, hetgeen herfstherinneringen in ons doet opkomen. . . . ☼ We gaan verder en verder door ravijnen vol

prachtige boomvarens en ander weelderig opschietend gewas, dwars door beken en langs klaterende watervalletjes. De natuur wordt woester, de plantengroei overweldigend. Woudreuzen, met lianen en baardmossen begroeid, nemen de plaats in van het jonge hout. In de toppen groeien orchideeën, varens en vreemde klimplanten. Er hangt een lucht van vochtige aarde en nat blad; het druppelt van de twijgen op ons en onze paardjes neer; stilte heerscht om ons heen. Dit nu is het Sarangansche oerwoud en

EEN TROEPJE KARBOUWEN STAAT TE DRINKEN AAN DEN WATERKANT. . . (OP DEN ACHTERGROND DE SIDORAMPING)

we gaan er dwars doorheen tot een open plek aan den boschrand, waar het weer heerlijk licht is. Daar ontbijten we en rusten de paardjes uit. Nadat we wat kracht uit onze broodjes geput hebben, gaat het weer verder het bosch uit, over een dor uitzijende grasvlakte, die aan steppe doet denken. ☼ Van den hoofdweg af hebben we geen mensch ontmoet. Buiten het oerbosch komen een paar grasnijders, de ronde manden vol malsch gras op het hoofd, ons beleefd groetend het smalle paadje achter elkander loopend voorbij. De bergbewoner ziet er niet tegen op uren te loopen en te klimmen om zoo'n frisch hapje voor zijn vee machtig te worden. Zij zijn als de mangistanverkoopers. Hoe heerlijk, om als de primitieve Oosterling het begrip „tijd is geld” niet te kennen! ☼ Ondertusschen is het uitzicht beneden ons mooier dan ooit. De tinten zijn verscherpt. We zien alles duidelijker nu de nevels zijn opgetrokken. Het meer ligt als een blauwe vlek temidden van het groen, waar tusschen zich, als kleurige stipjes, de huisjes van Sarangan afteekenen. Weldadig doordringt ons de zonnearmte na de kilte van het oerbosch. We doorkruisen de grasvlakte, onzen paardjes

den vrijen teugel gevend, tot we een lager gelegen, meer gecultiveerd bosch genaderd zijn, dat we steeds dalend doorrijden. Ergens zijn houthakkers bezig. ☼ We zien hen niet, maar bijlslagen verstoren vreemd de stilte. Onze paardjes beginnen harder te draven, als ruiken ze den stal, want wanneer we het bosch uitgereden zijn, stuiten we op de pasanggrahan en bevinden ons meteen in de bewoonde wereld. ☼ En steil paadje langs den boschrand naar omlaag brengt ons bij het meer, dat schilderachtig tusschen bergwanden en heuvels ligt. Het water ziet er verleidelijk uit. Een kano steekt het meer over in de richting van het dichtbegroeide eilandje. Op den achtergrond zien we de Sidoramping, een wolken sluier om den top. Een troep karbouwen staat vreedzaam aan de waterkant te drinken. Als we voorbij draven, draaien de dieren sloom de gehoornde koppen om, ons nastarend met een droomerigen blik. ☼ Maar nu gaan we naar ons huisje, waarvan het erfje omgeven is door een haag van fijne dwergbamboe. Het dorpje Sarangan maakt in het geheel geen tropischen indruk, want de roodgedakte witte huisjes hebben geen galerijen en de tuinen met ter-

rassen staan vol Europeesche bloemen. De pergola's met *Stefanotus* en *Bougainvillea* begroeid, de boomvarens en agaven, geven het geheel eerder een sub-tropischen aanblik. Bij het rustieke trapje, dat naar ons erfje leidt, stijgen we af. Djongos, die ons al van verre heeft zien aankomen, wacht ons, op met een koelen dronk. We zijn tevreden over onzen welbesteden morgen en bedenken met leedwezen, dat, als de maand om is, we afscheid moeten nemen van ons geliefkoosd bergoord. ☼ In onze herinnering zullen we dit alles echter bewaren: De mooie tochten, de suizende tjimara's, de geurende mimosa's bij het meer . . . .

H. C. T. Z.

SCHIJNWERPERS

DOOR A. POTASSE-KUMMEL

OP het fantastisch verlichte podium dansen en zingen

slanke meisjes-figuurtjes. ☼ De oogen glanzend en als in kinderlijke verrukking om eigen lied en spel. ☼ Het is, als belevan we een sprookje en betooverend werkt de lichte muziek, die den vlinderdans der meisjes begeleidt. ☼ Is er werkelijk nog een wereld, waar zwaarwichtige ge-

HET BRAMBERGER VIADUCT IN DE ZUGENSCHLUCHT BIJ DAVOS

sprekken gevoerd worden? ☼ Zijn er nog zorgen en moeilijkheden? Het is alles opgelost tot een lichte blijheid, die overmoedig maakt. ☼ Tot opeens de dartele, lichte muziek overgaat in een zangerig slaapliedje. ☼ Een der mooiste meisjes komt naar voren en zingt, terwijl ze een denkbeeldig kindje in de armen wiegt, een slaapliedje. ☼ De andere meisjes begeleiden door zacht neuriën de zangstem. ☼ En plotseling is het tooneel-gedoe vals en onnatuurlijk. ☼ Deze melodie, dit gebaar, past niet onder het licht van schijnwerpers. ☼ We zien nu dat de gezichtjes der meisjes grof geschminkt en de oogen koud en zonder diepte zijn. ☼ De betoovering is verbroken. ☼ Het sprookje is uit. ☼ De zoete melodie, die hoort in de stille beslotenheid van de binnenkamer, klinkt hier ongelooflijk vals. ☼ Het is een verademing als het scherm zakt en wij, buiten gekomen, de koele, zuivere nachtlucht inademen.

SONNENTHAL, een beroemd Weensch tooneelspeler, werd eens door een vreemde op straat aangesproken: „Pardon, U bent zeker de broer van den tooneelspeler Sonnenthal?” „Niet zijn broer,” antwoordde de kunstenaar. „ik ben hetzelfde.” „O,” riep de vreemde verheugd uit, „dàárom lijkt U dus zooveel op hem!”